

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

- ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ - ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ
- ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ
- ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ
- ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ
- ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ
- ΑΓΩΓΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ
- ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ:

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΔΗΜΑΚΑΚΟΥ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

«ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΟΑΕΔ»

1. Συμβουλευτική και Προσανατολισμός: Εισαγωγικές έννοιες

1.1. Συμβουλευτική

1.1.α. Έννοια, σκοπός, περιεχόμενο

Η Συμβουλευτική είναι μια διαδικασία σχεδιασμένη για να βοηθήσει το άτομο να απαντήσει στην ερώτηση «*Τι να κάνω*». Το ερώτημα αυτό αναφέρεται εξαιτίας του γεγονότος ότι ο άνθρωπος δεν έχει ένα σταθερό τρόπο αντίδρασης στον κόσμο που ζει. Έτσι, όταν ο άνθρωπος βρίσκεται μπροστά στην ανάγκη να πάρει κάποια απόφαση, συχνά νιώθει μπερδεμένος και αδυνατεί να βρει το δρόμο του. Μέσω της συμβουλευτικής ο «πελάτης» υποστηρίζεται για να εργασθεί με προσοχή πάνω στο πρόβλημα που τον απασχολεί. Με άλλα λόγια, του δίνεται η ευκαιρία να κάνει αυτό που νομίζει καλύτερο για τον εαυτό του και να αναλάβει την ευθύνη για τις συνέπειες αυτής της επιλογής.

Ο *ορισμός* και το *περιεχόμενο* της Συμβουλευτικής μπορούν να αποδοθούν ως εξής:

Η Συμβουλευτική είναι μια διαδικασία τακτικών και συστηματικών βημάτων, κατά την οποία ο σύμβουλος βοηθά τον πελάτη να κατανοήσει τα θέματα που τον αφορούν και να δράσει πάνω σ' αυτά. Η συμβουλευτική απαιτεί την ενεργό συμμετοχή του συμβούλου και του πελάτη με μοναδικό σκοπό την παροχή βοήθειας στον πελάτη. Με τον τρόπο αυτό λειτουργεί ως μια διευκολυντική διαδικασία με στόχο να αποκαλυφθεί το δυναμικό κάθε πελάτη (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2004).

Η Συμβουλευτική είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας ο πελάτης υποστηρίζεται για να βοηθήσει τον εαυτό του. Για την επιτυχία αυτού του σκοπού ο σύμβουλος και ο πελάτης πρέπει να είναι πρόθυμοι να αναμείξουν ενεργά τους εαυτούς τους σε αυτή τη σχέση. Και οι δυο πρέπει να μπορούν να συνεισφέρουν και οι δυο πρέπει να ψάχνουν και να προσπαθούν να βρουν λύσεις (ό.π.).

1.1.β. Η σχέση της Συμβουλευτικής με τη Συμβουλευτική Ψυχολογία

Η Συμβουλευτική ανήκει στο χώρο της Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας και συγκεκριμένα, στον κλάδο της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, ο οποίος ασχολείται με τη μελέτη των τρόπων, των μεθόδων και των διαδικασιών, με βάση τις οποίες μπορεί να παρασχεθεί βοήθεια σε άτομα κάθε ηλικίας προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα και τις δυσκολίες που συναντούν στηριζόμενα στις δικές τους δυνάμεις (Μαλικιώση-Λοϊζου, 1996). Η Συμβουλευτική, δηλαδή, δεν αποσκοπεί στην παροχή συμβουλών, αλλά στη δραστηριοποίηση του ατόμου να ενεργοποιήσει τις δυνατότητες που διαθέτει και να τις αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να ξεπεράσει τα προβλήματα και τις δυσκολίες που συναντά.

1.1.γ. Διαφορά Συμβουλευτικής και Ψυχοθεραπείας

Το αποτέλεσμα που περιμένουμε από τη συμβουλευτική διαδικασία είναι να κάνει ο πελάτης **κάτι**, να αναλάβει δημιουργική δραστηριότητα. Μέσα από τη συμβουλευτική, το άτομο σχηματίζει μια καθαρή εικόνα για την προσωπικότητά του, και αποδέχεται

τυχόν περιορισμούς που υπάρχουν στην ανάπτυξή του. Με αυτή την έννοια, η συμβουλευτική απευθύνεται σε άτομα ομαλά, των οποίων τα προβλήματα αναφέρονται στη διαδικασία της εξέλιξής τους. Από το άλλο μέρος, η ψυχοθεραπεία έχει ως στόχο να προκαλέσει αλλαγή στην προσωπικότητα, ενώ απευθύνεται σε άτομα, που ως ένα βαθμό έχουν ατέλειες και συνεπώς η διαδικασία επανόρθωσης είναι θεραπευτική (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2004).

1.2. Σχολικός- Εκπαιδευτικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός

1.2.α Ορισμοί

Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός αποτελεί πεδίο εφαρμογής πολλών επιστημών (Ψυχολογίας, Παιδαγωγικής, Οικονομίας, Κοινωνιολογίας κ.α.). Οι επιστήμονες που ασχολούνται με αυτόν τον προσεγγίζουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες ανάλογα με τον χώρο από τον οποίο προέρχονται (Κασσωτάκης 2000, 2002). Είναι, λοιπόν, ιδιαίτερα δύσκολο να δοθεί κάποιος ορισμός του Επαγγελματικού Προσανατολισμού που να είναι απόλυτα αποδεκτός από όλους.

Η πλειονότητα, όμως, των επιστημόνων που ασχολούνται με τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό τον θεωρεί ως διαδικασία υποβοήθησης της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου ώστε να γίνει ικανό να μπορεί να επιλέξει μόνο του, με πλήρη επίγνωση των συνεπειών της απόφασής του, την εκπαιδευτική και επαγγελματική κατεύθυνση που θα ακολουθήσει και να διευκολυνθεί στην εύρεση εργασίας και στην ομαλή προσαρμογή σε αυτή. Είναι εμφανής η έμφαση που δίνεται στη συμβουλευτική παρέμβαση ακολουθώντας το αμερικάνικο πρότυπο που κάνει λόγο για «Συμβουλευτική και Επαγγελματικό Προσανατολισμό» (Counseling and Career Guidance) και για «Επαγγελματική Συμβουλευτική» (Career Counseling).

Με τον όρο «Σχολικός Προσανατολισμός» εννοούμε το σύνολο των υπηρεσιών που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο του σχολείου (κατ' επέκταση στο χώρο της εκπαίδευσης – «εκπαιδευτικός»), με σκοπό την υποβοήθηση των εκπαιδευόμενων να επιλέξουν την κατεύθυνση σπουδών που θα ακολουθήσουν. Καθώς υπάρχει σύνδεση της εκπαιδευτικής κατεύθυνσης που επιλέγει το άτομο με την επαγγελματική επιλογή, ο σχολικός προσανατολισμός συνδέθηκε με τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Ο θεσμός του «Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού» που δηλώνει το σύνολο των διαδικασιών που πραγματοποιούνται στο χώρο του σχολείου κατά τρόπο οργανωμένο και συστηματικό από ειδικούς επιστήμονες, για να βοηθήσουν το άτομο να πάρει τις καταλληλότερες για αυτό αποφάσεις σχετικά με την εκπαιδευτική και επαγγελματική κατεύθυνση που θα ακολουθήσει. Παράλληλα, ασχολείται και με την είσοδο του ατόμου στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και το χώρο της εργασίας και την ομαλή προσαρμογή του στις απαιτήσεις τους.

Οι παραπάνω όροι τείνουν να αντικατασταθούν – τουλάχιστον στον ελληνικό χώρο – από τον όρο «Συμβουλευτική & Επαγγελματικός Προσανατολισμός», υποδηλώνοντας την αξιοποίηση της μεθοδολογίας της συμβουλευτικής για την διευκόλυνση της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου.

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (Σ.Ε.Π.) αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος, με στόχο να διευκολύνει τους μαθητές στην προσωπική τους ανάπτυξη και αυτογνωσία, να τους εξοικειώσει με την αναζήτηση και αξιοποίηση της πληροφορίας, να τους βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων τους και στη λήψη αποφάσεων, στοχεύοντας στην ανάπτυξη της προσωπικής ωριμότητας και να τους προετοιμάσει για τη μετάβαση προς τον κόσμο της εργασίας. Ο Σ.Ε.Π. σήμερα στην Ελλάδα εφαρμόζεται σε όλα τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στα Γραφεία Σ.Ε.Π. (ΓΡΑΣ.Ε.Π.) που εδρεύουν σε ορισμένα σχολεία και στα Κέντρα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού (ΚΕ.ΣΥ.Π.), τα οποία εδρεύουν στους νομούς της χώρας. Στα Κέντρα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής και προσανατολισμού όχι μόνον σε μαθητές, αλλά γενικότερα σε νέους έως 25 ετών καθώς και στην κοινότητα των καθηγητών και των γονέων.

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν εφαρμόζεται, προς το παρόν, ο επαγγελματικός προσανατολισμός, ενώ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα Ανώτατα και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα δραστηριοποιούνται στον τομέα της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού μέσω των Γραφείων Διασύνδεσης Σπουδών και Σταδιοδρομίας, τα οποία ιδρύθηκαν το 1994.

1.2.β. Ειδικότεροι στόχοι του Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός επιτελεί πολλές λειτουργίες. Ορισμένοι συγγραφείς δίνουν προτεραιότητα στην ικανοποίηση του ατόμου και την υποβοήθηση του να λάβει τις καταλληλότερες για το ίδιο αποφάσεις. Άλλοι δίνουν έμφαση στην εξασφάλιση της κοινωνικής ισορροπίας και την αρμονική κατανομή του εργατικού δυναμικού, ώστε να ικανοποιούνται οι κοινωνικο-οικονομικές ανάγκες σε εργατικό δυναμικό.

Η προσέγγιση που συνδέει τη συμβουλευτική με τον επαγγελματικό προσανατολισμό θεωρεί ότι ο επαγγελματικός προσανατολισμός οδηγεί στην ισόρροπη ικανοποίηση των αναγκών της κοινωνίας σε παραγωγικό προσωπικό και στην καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού που αυτή τη στιγμή διαθέτει. Επίκεντρο, όμως, του θεσμού αποτελεί το άτομο και προτεραιότητα δίνεται στην ικανοποίηση του ατόμου. Η ικανοποίηση των κοινωνικο-οικονομικών αναγκών δεν παραγνωρίζεται αλλά προέχει η ατομική ευδαιμονία.

Ειδικότερα ο επαγγελματικός προσανατολισμός επιδιώκει να βοηθήσει τα άτομα:

- να γνωρίσουν τον εαυτό τους, να συνειδητοποιήσουν τα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και τις αξίες τους.
- να γνωρίσουν όσο το δυνατόν καλύτερα το χώρο της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας, καθώς και τις εκπαιδευτικές / επαγγελματικές ευκαιρίες που υπάρχουν.
- να αναπτύξουν δεξιότητες λήψης απόφασης, ώστε να μπορούν να πάρουν μόνα τους τις πιο κατάλληλες για τα ίδια εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις.
- να ενταχθούν ομαλά στο χώρο της εργασίας.

1.2.β. Ιστορική εξέλιξη του Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Η σημασία που έχει το επάγγελμα για τα άτομα είχε επισημανθεί από την αρχαιότητα (λ.χ. Πλάτωνας). Όμως, ο θεσμός του Επαγγελματικού Προσανατολισμού, ως σύστημα καθοδήγησης στην επιλογή του επαγγέλματος, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα μέσα

του 19^{ου} αιώνα. Μέχρι τον 19^ο αιώνα, στις περισσότερες κοινωνίες δεν υπήρχε ανάγκη για υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς η δομή και οργάνωση τους στηριζόταν κυρίως στην κοινωνική καταγωγή των μελών τους. Στο τέλος, όμως, του 19^{ου} αιώνα υπήρξε μεγάλη διαφοροποίηση της εργασίας, εξαιτίας των επιτευγμάτων της τεχνολογίας και της επέκτασης των εφαρμογών της στις διάφορες ασχολίες του ανθρώπου. Έτσι, δημιουργήθηκαν υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού που αρχικά απευθύνονταν κυρίως στα εργατικά στρώματα και συνδέθηκε με ανθρωπιστικά ρεύματα που ζητούσαν την ένταξη όλων των πολιτών στην αγορά εργασίας (λ.χ. Γαλλία, Η.Π.Α.). Αργότερα, η ενημέρωση για τις ευκαιρίες που προσφέρονται στο άτομο κατά τη λήψη των κρίσιμων αποφάσεων και η παροχή συμβουλευτικής στήριξης και καθοδήγησης έγιναν αναγκαίες και για τα ανώτερα στρώματα. Έτσι, γενικεύθηκε η λειτουργία του θεσμού σε όλες τις κοινωνικές ομάδες.

2. Θεωρητικό υπόβαθρο, Μεθοδολογία και εφαρμογές της Συμβουλευτικής – Επαγγελματική Συμβουλευτική

Η Συμβουλευτική είναι συγχρόνως επιστήμη και τέχνη, γι' αυτό έχει τα χαρακτηριστικά και των δύο. Από την επιστημονική πλευρά, ο σύμβουλος διατηρεί μια αντικειμενική στάση και βασίζει τη δουλειά του στη δημιουργία μιας αποτελεσματικής διαπροσωπικής σχέσης. Τα στοιχεία της διαδικασίας χτίζονται το ένα πάνω στο άλλο και κάθε βήμα στηρίζεται σε προηγούμενα βήματα. Παράλληλα, είναι τέχνη στο βαθμό που ο σύμβουλος εφαρμόζει τα επιστημονικά στοιχεία με έναν μοναδικό και δημιουργικό τρόπο (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2004).

Η *Επαγγελματική συμβουλευτική* είναι η διαδικασία που έχει ως στόχο να βοηθήσει τους ανθρώπους στην αντιμετώπιση προβλημάτων, τα οποία σχετίζονται με την επαγγελματική ανάπτυξη, την επαγγελματική επιλογή ή τα προβλήματα προσαρμογής στο επάγγελμα. Συχνά, αντί του όρου Επαγγελματική Συμβουλευτική, γίνεται χρήση του όρου Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας. Ο όρος *Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας* περιλαμβάνει κυρίως την υποστήριξη που παρέχεται στα άτομα, τα οποία ήδη βρίσκονται ενταγμένα σε κάποιο επάγγελμα, αναφέρεται, δηλαδή, όχι στη συμβουλευτική διαδικασία που μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους σε όλα τα στάδια της επαγγελματικής τους ανάπτυξης, αλλά στα στάδια που έπονται της εισόδου στην αγορά εργασίας και αφορούν στην επαγγελματική εξέλιξη και πορεία (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2006).

Η επαγγελματική συμβουλευτική περιλαμβάνει τόσο την προετοιμασία για την επαγγελματική επιλογή όσο και την είσοδο στην αγορά εργασίας. Καλύπτει όλα τα στάδια της επαγγελματικής προετοιμασίας, δηλαδή πριν την έναρξη της σταδιοδρομίας. Συμπεριλαμβάνει όλες τις διαστάσεις της συμβουλευτικής διαδικασίας, ενώ παράλληλα προσθέτει πληροφορίες εκπαιδευτικής και επαγγελματικής φύσης. Αποτελεί μια μορφή παρέμβασης, μια σκόπιμη ενέργεια που σκοπεύει να ενισχύσει την επαγγελματική

ανάπτυξη του ατόμου ή να καταστήσει το άτομο ικανό να πάρει αποτελεσματικές επαγγελματικές αποφάσεις.

Η επαγγελματική συμβουλευτική ως διαδικασία περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

- Τη δόμηση μιας στενής σχέσης μεταξύ συμβούλου πελάτη
- Την αξιολόγηση της φύσης του προβλήματος
- Τον καθορισμό των στόχων
- Την παραγωγή εναλλακτικών λύσεων
- Την επιλογή και την εφαρμογή ενός σχεδίου δράσης
- Την αξιολόγηση της συμβουλευτικής διαδικασίας και τον τερματισμό της

3. Επαγγελματική ανάπτυξη και επιλογή

Ως *Επαγγελματική ανάπτυξη* ορίζεται η ανάπτυξη εκείνων των πλευρών της ανθρώπινης προσωπικότητας που σχετίζονται με τις προσωπικές επιλογές, την είσοδο και την πρόοδο στις εκπαιδευτικές, επαγγελματικές και ερασιτεχνικές ενασχολήσεις (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2006). Η επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί μια διά βίου διαδικασία η οποία οδηγεί στη διαμόρφωση των εργασιακών αξιών, της επιλογής επαγγέλματος/ επαγγελμάτων, της δημιουργίας επαγγελματικών προτύπων, του τρόπου λήψης αποφάσεων, της επαγγελματικής ταυτότητας και της επαγγελματικής ωριμότητας.

Ο όρος *επαγγελματική επιλογή* σημαίνει την επιλογή από ένα άτομο του επαγγέλματος το οποίο θα ασκήσει, ενώ ο όρος *επαγγελματική προτίμηση* αναφέρεται στο προτιμώμενο επάγγελμα με το οποίο το άτομο είναι δυνατό και να μην ασχοληθεί για υποκειμενικούς ή αντικειμενικούς λόγους (Κάντας & Χαντζή, 1991)

3.α. Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης

Η επαγγελματική ανάπτυξη έχει αποτελέσει αντικείμενο ενασχόλησης επιστημόνων από διάφορους επιστημονικούς κλάδους (ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, οικονομολόγους κ.α.). Διατυπώθηκαν αρκετές θεωρίες που ασχολήθηκαν με θέματα που αφορούν την επαγγελματική πορεία του ατόμου. Κάποιες από αυτές έδωσαν έμφαση μόνο στην επιλογή επαγγέλματος και τους παράγοντες που την επηρεάζουν, ενώ άλλες απέδωσαν μεγαλύτερη σημασία στην εξελικτική πορεία που ακολουθεί το άτομο από την παιδική ηλικία σε ό,τι αφορά στο επάγγελμα. Οι θεωρίες αυτές προσπαθούν να εντοπίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική συμπεριφορά, να την ερμηνεύσουν και να χρησιμοποιήσουν τη γνώση αυτή για να βοηθηθούν οι επαγγελματικοί σύμβουλοι στην παροχή καλύτερων υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού.

Οι θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες (Δημητρόπουλος, 2002):

- Μη Ψυχολογικές Θεωρίες: Η επαγγελματική επιλογή αποδίδεται σε παράγοντες εξωτερικούς προς το άτομο (τυχαίοι, οικονομικοί, κοινωνικοί- πολιτιστικοί παράγοντες).
- Ψυχολογικές Θεωρίες: Δίνεται μεγάλη έμφαση στη σημασία παραγόντων που σχετίζονται με το άτομο ως προς την επιλογή επαγγέλματος (ενδιαφέροντα, αξίες κ.α.). Οι ψυχολογικές θεωρίες είναι πολλές και έχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους καθώς δίνουν έμφαση σε διαφορετικά στοιχεία.
- Γενικές Θεωρίες: Οι θεωρίες αυτές προσπάθησαν να εξηγήσουν την επαγγελματική πορεία δίνοντας έμφαση σε πολλές κατηγορίες παραγόντων και την αλληλεπίδραση τους.

3.β. Παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική ανάπτυξη

Οι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα και έμμεσα την επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου είναι ποικίλοι και δεν πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένα καθώς υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να ενταχθούν σε δύο γενικές κατηγορίες:

- Παράγοντες που σχετίζονται με το άτομο: Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται οι βιολογικές και κληρονομικές καταβολές του ατόμου (λ.χ. το φύλο του ατόμου, τα όρια της νοητικής του ικανότητας, ο σωματότυπος του κ.α.) και τα επίκτητα χαρακτηριστικά (λ.χ. χαρακτηριστικά της προσωπικότητας). Ο διαχωρισμός αυτός δεν είναι απόλυτος, καθώς πολλά χαρακτηριστικά είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης περιβάλλοντος και κληρονομικών χαρακτηριστικών.
- Παράγοντες που δε σχετίζονται με το άτομο: Η οικογένεια του ατόμου, το σχολείο στο οποίο φοιτά, η ομάδα των συνομηθών, το γενικότερο κοινωνικό περιβάλλον αλλά και τυχαία περιστατικά επηρεάζουν την επαγγελματική πορεία και εξέλιξη του.

4. Φάσεις της Επαγγελματικής Συμβουλευτικής

(Nathan & Hill, 2006)

4. α. Αρχική διαγνωστική αξιολόγηση, σύναψη συμβολαίου και διερεύνηση

Η αρχική διαγνωστική αξιολόγηση είναι η διαδικασία που συνήθως συμβαίνει προτού ο σύμβουλος και ο πελάτης συνάψουν συμβόλαιο συνεργασίας. Δίνεται η δυνατότητα στο σύμβουλο να συλλέξει πληροφορίες για τον πελάτη και στον πελάτη να πληροφορηθεί για το σύμβουλο και τις υπηρεσίες που παρέχει. Η σύναψη συμβολαίου αποτελεί τη διαδικασία όπου σύμβουλος και πελάτης προχωρούν στην κατανόηση των μεθόδων εργασίας και των ρόλων του καθενός στην επαγγελματική συμβουλευτική. Η διαδικασία της σύναψης συμβολαίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία της διερεύνησης και προϋποθέτει:

- τη δόμηση αρμονικής σχέσης
- τη διερεύνηση των επιρροών στις επαγγελματικές και εκπαιδευτικές επιλογές
- τη μελέτη της γραπτής προετοιμασίας του πελάτη
- τη χρήση στοιχείων που προκύπτουν από τη συμπεριφορά του πελάτη.

4. β. Παροχή βοήθειας προς τον πελάτη για να γνωρίσει τον εαυτό του

Τα θέματα στα οποία οι πελάτες ζητούν, συνήθως, απαντήσεις είναι:

- ποιος είμαι; πού βρίσκομαι τώρα;
- τι θέλω; πού θα ήθελα να είμαι;
- τι τρόπους και τι μέσα (από το περιβάλλον) διαθέτω για να προχωρήσω;
- τι με εμποδίζει να προχωρήσω;

Στόχος είναι μια νέα και πιο εποικοδομητική αυτοαντίληψη, η οποία θα αποτελέσει τη βάση προκειμένου το άτομο να δράσει και να πάρει αποφάσεις ή να διαμορφώσει σχέδια δράσης.

Η χρήση εργασιών ή ασκήσεων μπορούν να αποδειχτούν ιδιαίτερα χρήσιμες στη φάση αυτή, γιατί ενθαρρύνουν τη διερεύνηση, ενισχύουν τη διαδικασία της επαγγελματικής συμβουλευτικής και αναδεικνύουν τους επαγγελματικούς προβληματισμούς του πελάτη.

4.γ. Δράση, αποτελέσματα και τερματισμός της διαδικασίας

Ο σύμβουλος και ο πελάτης έχουν φτάσει πλέον στην τελική φάση της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Η λέξη «δράση» αποκτά σημασία, καθώς καθορίζεται από τους στόχους της επαγγελματικής συμβουλευτικής που προσδιορίζονται στο συμβόλαιο. Στόχος είναι οι πελάτες να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτογνωσία και να προσεγγίζουν πιο δημιουργικά το μέλλον. Ο σχεδιασμός δράσης αναφέρεται στο πώς θα ενεργήσουν οι πελάτες για να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους. Ο σχεδιασμός δράσης δεν αποτελεί το τελευταίο μέρος της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Η τελευταία συνάντηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένας τρόπος ανασκόπησης της διαδικασίας, όπου αντιμετωπίζεται κάθε εμπόδιο, ενδυναμώνεται η μειωμένη παρότρυνση και γιορτάζονται οι επιτυχίες.

Διάφορες εργασίες και ασκήσεις μπορούν και σ' αυτή τη φάση να αποδειχτούν ιδιαίτερα χρήσιμες, γιατί βοηθούν τους πελάτες να πάρουν μια απόφαση για κάποια πιθανή εναλλακτική επιλογή ή να αξιολογήσουν σωστά το τι ζητούν από μια εργασία.

5. Αγωγή Σταδιοδρομίας

Η «Αγωγή Σταδιοδρομίας» αναφέρεται σε προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού που εφαρμόζονται σε ομάδες εκπαιδευόμενων. Η θεματολογία των δραστηριοτήτων αυτών κινείται στους ακόλουθους άξονες:

- Εργασιακό περιβάλλον / επιχειρηματικότητα (λ.χ. γνωριμία με το χώρο των επιχειρήσεων, της διοικητικής τους δομής, περιγραφή των θέσεων εργασίας κ.α.)

- Τοπική αγορά εργασίας (λ.χ. ζήτηση επαγγελμάτων στη συγκεκριμένη περιοχή, κοινωνικοοικονομική κατανομή του πληθυσμού κ.α.)
- Εργασιακές σχέσεις και σύγχρονες τάσεις στην αγορά εργασίας (λ.χ. είδη εργασιακών σχέσεων, επαγγέλματα που αναπτύσσονται κ.α.)
- Ευρωπαϊκή Διάσταση της Εκπαίδευσης και της Απασχόλησης (λ.χ. εκπαιδευτικά συστήματα και ευκαιρίες εκπαίδευσης σε χώρες της Ε.Ε.)
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων σταδιοδρομίας (λ.χ. δεξιότητες ομαδικής εργασίας, διαχείρισης πληροφοριών κ.α.)

6. Επαγγελματική Αξιολόγηση

Με τον όρο «αξιολόγηση» ενός ατόμου εννοούμε την εκτίμηση των ικανοτήτων, της ποιότητας ή της αξίας του, ιδιαίτερα μέσω της χρήσης κάποιου είδους εξέτασης ή μέσω της εφαρμογής κάποιου ειδικού εργαλείου, π.χ. τεστ, ερωτηματολογίου κτλ. Με τον όρο **«επαγγελματική αξιολόγηση»** εννοούμε την με διάφορους τρόπους αξιολόγηση των στοιχείων της επαγγελματικής προσωπικότητας του ατόμου, με στόχο την υποβοήθησή του στο θέμα της αυτογνωσίας, προκειμένου να οδηγηθεί σε ορθές αποφάσεις που αφορούν την παρούσα ή την μελλοντική του εργασία (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2007).

Υπολογίζεται ότι υπάρχουν εκατοντάδες εργαλεία αξιολόγησης τα οποία μπορεί να είναι χρήσιμα στη συμβουλευτική της σταδιοδρομίας. Μερικά από τα κριτήρια που καθορίζουν την επιλογή συγκεκριμένων ψυχοτεχνικών μέσων είναι α) η εγκυρότητα, β) η αξιοπιστία, γ) το κόστος, δ) ο χρόνος επίδοσης, ε) η αντίδραση του πελάτη στο συγκεκριμένο μέσο, στ) η εκπαίδευση που απαιτείται για τη βαθμολόγηση του εργαλείου, ζ) η δυσκολία στη βαθμολόγηση, η) οι νόρμες, και θ) πιθανότατα το πιο σημαντικό, η χρησιμότητα του εργαλείου για τον συγκεκριμένο πελάτη.

Οι χρήστες εργαλείων επαγγελματικής αξιολόγησης πρέπει να:

1. Ακολουθούν τις αρχές της αξιολόγησης και τις οδηγίες του εγχειριδίου που συνοδεύει το ψυχομετρικό εργαλείο
2. Έχουν γνώσεις ψυχομετρίας και να τις χρησιμοποιούν στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων των εργαλείων
3. Μην υπερτονίζουν τη σπουδαιότητα των εργαλείων και να καθιστούν σαφείς τους περιορισμούς που αυτά έχουν
4. Παρουσιάζουν τα στοιχεία που συγκεντρώνουν από τα εργαλεία, στα πλαίσια μιας αποτελεσματικής συμβουλευτικής διαδικασίας.

Οι σύμβουλοι πρέπει πάντα να έχουν υπόψη τους ότι (Tyler, 1984):

α) Τα τεστς και τα ερωτηματολόγια δεν μπορούν να μετρήσουν σπάνια χαρακτηριστικά, μετρούν μόνο χαρακτηριστικά κοινά σε πολλούς ανθρώπους

- β) Τα τεστ και τα ερωτηματολόγια μας δίνουν πολύ λίγες πληροφορίες για την εξέλιξη ή τη δυναμική ενός ατόμου
- γ) Εάν χρησιμοποιηθούν έξω από τη συμβουλευτική διαδικασία μπορεί να γίνουν κατευθυντικά εργαλεία και να μειώσουν την ικανότητα λήψης αποφάσεων του πελάτη.
- δ) Η ευφυΐα, η προσωπικότητα, οι ικανότητες και τα ενδιαφέροντα δεν είναι στατικά. Τα τεστ και τα ερωτηματολόγια δεν μας δίνουν πληροφορίες για το εάν και πώς μπορούν να αλλάξουν με τον καιρό.

Πάντως τα τεστ και τα ερωτηματολόγια παραμένουν πολύ καλά εργαλεία, αν χρησιμοποιηθούν κατάλληλα από τους συμβούλους. Οι ψυχομετρικές δοκιμασίες στην επαγγελματική καθοδήγηση έχουν μια μοναδικότητα ως μορφή ψυχολογικής αξιολόγησης, διότι είναι ο μόνος τύπος ψυχολογικής αξιολόγησης που διεξάγεται και από μη ψυχολόγους. Στο βαθμό που μη ψυχολόγοι χρησιμοποιούν τα τεστ είναι επιβεβλημένο να τα γνωρίζουν πολύ καλά και να τα εφαρμόζουν ορθά.

Η χρήση των τεστ από ανθρώπους που δεν είναι εκπαιδευμένοι και δεν δεσμεύονται από ηθικά και επαγγελματικά κριτήρια μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα όπως:

- 1) έλλειψη εμπιστευτικότητας των αποτελεσμάτων του τεστ,
- 2) δυνατότητα να κατέχουν το τεστ διάφορα άτομα χωρίς άδεια,
- 3) χρήση ακατάλληλων μετρήσεων σε άτομα ή ομάδες
- 4) λανθασμένη ερμηνεία των αποτελεσμάτων του τεστ και υποτίμηση ή υπερεκτίμηση των ικανοτήτων ή των χαρακτηριστικών του πελάτη,
- 5) αδυναμία παροχής ανατροφοδότησης στον πελάτη ή άχρηστη ή βλαβερή ανατροφοδότηση,
- 6) αδυναμία να εξασφαλισθεί η πνευματική υγεία του πελάτη.

Η κακή χρήση του τεστ, που οφείλεται σε κάποιο από τα παραπάνω, μπορεί να βλάψει τους ανθρώπους. Το να καθιστούμε το τεστ προσβάσιμο στον καθένα υπονομεύει επιστημονική δουλειά χρόνων, αχρηστεύει το τεστ και παρέχει σε συγκεκριμένους ανθρώπους ένα πλεονέκτημα που δεν το αξίζουν. Η χρήση τεστ που εκφράζουν προκαταλήψεις με βάση την ηλικία, το φύλο, τη φυλή ή κάποια αναπηρία μπορεί επίσης να είναι βλαβερή για τους πελάτες. Το να μην παρέξουμε ορθή ανατροφοδότηση στους πελάτες, μπορεί να τους κάνει να απορούν για το τι μπορεί να σημαίνουν τα αποτελέσματα, ή να ζουν με λανθασμένες εντυπώσεις για τον εαυτό τους. Η κακή χρήση των τεστ μπορεί να οδηγήσει σε λάθος επαγγελματική καθοδήγηση, σε λάθος επαγγελματικές επιλογές.

Ο κάθε επαγγελματίας σύμβουλος πρέπει να φροντίζει να είναι σωστά εκπαιδευμένος και να είναι πιστοποιημένος, να ενημερώνεται για τα σύγχρονα τεστ, για τις μεθόδους και τις εξελίξεις σε αυτόν τον τομέα, να έχει την κάλυψη του επαγγελματικού του συλλόγου και να μην χρησιμοποιεί τα τεστ για τα οποία δεν είναι σωστά εκπαιδευμένος. Γενικά, οι σύμβουλοι πρέπει να εξοικειωθούν τόσο με τα οφέλη της χρήσης των τεστ όσο και με τους περιορισμούς σε αυτήν, ώστε να είναι σε θέση να προσδιορίσουν πότε πρέπει να

χρησιμοποιήσουν τεστ, πώς να παρουσιάσουν τη διαδικασία αξιολόγησης και πώς να χρησιμοποιήσουν εποικοδομητικά τα αποτελέσματα των τεστ.

Η ορθή χρήση των τεστ παρακολουθείται διεθνώς από την Διεθνή Επιτροπή Ψυχοτεχνικών Δοκιμασιών (International Test Commission), η οποία ενδιαφέρεται για την ενιαία ποιότητα των τεστ και της διαδικασίας των δοκιμασιών διεθνώς. Αναγνωρίζοντας το ευρύ φάσμα των διαφορών μεταξύ των διαφόρων χωρών, Η ITC ενισχύει την εγκαθίδρυση ενιαίων κριτηρίων στις διάφορες χώρες. Υπάρχουν σήμερα στην Ευρώπη πολλά προγράμματα που ασχολούνται με τη δεοντολογία της αξιολόγησης (ΕΛ.Ψ.Ε.).

7. Αξιολόγηση του θεσμού

Επίσημες και ανεπίσημες αξιολογήσεις έδειξαν κατά περιόδους ότι ο θεσμός Συμβουλευτική – Προσανατολισμός δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των μαθητών γενικών ή ειδικών ομάδων και στον ρόλο που τυπικά καλείται να διαδραματίσει ο σύμβουλος και ο καθηγητής Σ.Ε.Π. (Sidiropoulou-Dimakakou, 2003). Επίσης, η εκτίμηση των στοιχείων από την εφαρμογή του θεσμού, όπως αυτά διατυπώνονται και αξιοποιούνται από τον Τομέα ΣΕΠ του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και τη Διεύθυνση Συμβουλευτικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού του ΥΠ.Ε.Π.Θ., οδήγησε στη διαπίστωση ότι ο θεσμός δεν πρόκειται να ικανοποιήσει τις ανάγκες των μαθητών για καθοδήγηση και συμβουλευτική αν δεν εκπαιδευτούν καταλλήλως για τον σκοπό αυτό Σύμβουλοι και Καθηγητές Σ.Ε.Π. (ό.π.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημητρόπουλος (2002). Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές θεωρίες. Στο Κασσωτάκης, Μ. (Επιμ.). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός: Θεωρία και Πράξη* (σελ. 101-172). Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Κάντας, Α. & Χαντζή, Α. (1991). Ψυχολογία της Εργασίας. Θεωρίες επαγγελματικής Ανάπτυξης. Στοιχεία Συμβουλευτικής. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κασσωτάκης, Μ. (2002). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός: Εννοιολογικές διασαφήσεις, σκοποί και στόχοι. Στο Κασσωτάκης, Μ. (Επιμ.). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός: Θεωρία και Πράξη* (σελ. 43-59). Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (1996). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Γ' έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Nathan, R. & Hill, L. (2006). *Επαγγελματική Συμβουλευτική: Η συμβουλευτική προσέγγιση της επαγγελματικής επιλογής και σταδιοδρομίας* (Δ. Σιδηροπούλου-Δημακάκου, μετάφραση-επιστημονική επιμέλεια). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2004). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Πανεπιστημιακές Σημειώσεις. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2006). Εισαγωγή στην Ελληνική έκδοση. Στο Nathan, R. & Hill, L. *Επαγγελματική Συμβουλευτική: Η συμβουλευτική προσέγγιση της επαγγελματικής επιλογής και σταδιοδρομίας* (Δ. Σιδηροπούλου-Δημακάκου, μετάφραση-επιστημονική επιμέλεια). Αθήνα: Μεταίχμιο (σελ. 11-30).
- Sidiropoulou-Dimakakou, D. (2003). The education and professional training of counsellors in Greece. Στο E. Kalinowska, A. Kargulowa & B. Wojtasik (επιμελητές έκδοσης) *Counsellor-Profession, Passion, Calling?* (σελ. 237-249). Wroclaw, Poland: Dolnoslaska Szkola Wyzsza Edukacji.
- Tyler, L. (1984). What tests don't measure. *Journal of Counseling and Development*, 63(1): 48 - 50.